

Samen voor weidevogelbeheer in Eemland

Visie op het weidevogelbeheer in Eemland

januari 2013

Deze weidevogelvisie is geschreven door agrarische natuurvereniging A & E in samenwerking met José van Miltenburg van Veelzijdig Boerenland. Deze visie is tot stand gekomen met dank aan de inbreng van een klankbordgroep. Daarin hadden zitting:

- Warmelt Swart, voorzitter A & E (A&E), specialist economie landbouw natuur bij DLG.
- Kees van Valkengoed, vice voorzitter A & E, melkveehouder
- René Stalenhoef, bestuurslid A & E, melkveehouder
- Steven Nagel, penningmeester A & E
- Bart Pijnenburg, bestuurslid A & E
- Gert-Jan Elbers, coördinator A & E
- Rob Kole, gebiedscoördinator SNL A & E
- Toon van t' Klooster, medewerker gebiedscoördinatieteam A & E
- Gertjan de Jong, melkveehouder
- Gert Bieshaar, weidevogelwerkgroep westelijk Eemland en polderregisseur
- Jan Roodhart, Natuurmonumenten

Colofon:

© 2013 – agrarische natuurvereniging Ark & Eemlandschap

Tekst: José van Miltenburg.

Eemdijk, januari 2013.

INHOUD

VOORWOORD.....	2
1. INLEIDING	3
2. ONTWIKKELINGEN IN BELEID	3
3. KARAKTERISTIEK EEMLAND	4
4. SITUATIE LANDBOUWBEDRIJVEN.....	5
5. WEIDVOGELBEHEER	5
6. ROL ANV ARK & EEMLANDSCHAP	6
7. UITGANGSPUNTEN COLLECTIEF BEHEERPLAN	7
8. INVULLING MOZAIK OP BEDRIJFSNIVEAU	8
9. UITVOERING	10
10. INSTRUMENTEN	11
11. BELONINGSSYSTEMATIEK.....	12
12. SAMENVATTING	12

VOORWOORD

Een visie maken is dat nodig? Er zijn al zo veel, dat is waar. Het bestuur van A & E heeft er uitgebreid over gesproken. Er is een kerngebiedensvisie. Er is een weidevogelvisie van de provincie. Het wetenschappelijk onderzoek op verschillende universiteiten levert resultaten op over gewenst weidevogelbeheer. Vele andere organisaties geven aan hoe weidevogelbeheer er moet uitzien.

In al die visies ontbreekt één aspect en dat is de relatie met de moderne landbouw. Welke mogelijkheden heeft de moderne landbouw om aan agrarisch natuurbeheer te doen. Inpasbaarheid is een term die bij weidevogelbeheer aan de orde komt. In 1996 is door het toenmalige Praktijkonderzoek Veehouderij in Lelystad onderzoek gedaan. Daar kwam uit dat 30 % van de oppervlakte van een modern melkveebedrijf uitgesteld maaibeheer of vergelijkbare pakketten kan inpassen. De gangbare bedrijfsvoering kan daarmee ongestoord plaatsvinden. Op de proefboerderij Zegveld is onderzoek gedaan naar het voeren van beheergras. Vier boeren in Eemland doen mee aan het Praktijknetwerk kruidenrijk weidevogelgrasland. Al die resultaten leveren heel veel informatie op. Toch zien we in visies de samenhang van al die resultaten onvoldoende terug. Eemland kent juist een heel sterke verbinding tussen de moderne melkveehouderij en weidevogelbeheer. Van de ruim 2700 hectare beheer is er 2000 hectares gelegen op moderne melkveebedrijven. En dan ook nog heel speciaal op de huiskavels van deze bedrijven. Dit is niet duurzaam en leidt niet tot een gewenst weidevogelbeheer, zo is in veel rapporten te lezen.

In het nieuwe Gemeenschappelijke landbouw beleid (GLB) is een belangrijke plaats voor collectieven ingeruimd. A & E wil graag die rol invullen. Wat betekent dit en hoe moet dat plaats vinden.

Deze genoemde ontwikkelingen is voor het bestuur aanleiding geweest een eigen beheervisie Weidevogels Eemland te maken. A & E als collectieve uitvoerder heeft geprobeerd met deze visie antwoord te geven op de volgende vraag:

Welke mogelijkheden zijn er in Eemland om een weidevogelbeheer op te zetten, dat tot goede resultaten leidt?

Het huidige weidevogelbeheer in Eemland heeft heel veel kennis opgeleverd. Die is samen met al die andere kennis in deze visie verwerkt. José van Miltenburg van Veelzijdig Boerenland is gevraagd deze visie te maken. Zij is gesteund door een breed samengestelde groep boeren, weidevogelvrijwilligers en de beheerder van Natuurmonumenten. Stevige discussies hebben hierbij plaats gevonden. Uiteindelijk is er een eindproduct gemaakt. Dat ligt nu voor om met alle betrokkenen bij het weidevogelbeheer in Eemland te bespreken. Op de algemene ledenvergadering in april 2013 willen we de visie definitief door de leden laten vaststellen.

Ik wil iedereen bedanken voor hun inzet bij het tot stand brengen van deze visie.

Ik verwacht een boeiende en inspirerende discussie met de boeren in Eemland. Het is een uitdaging zelf inhoud te mogen geven aan het mooie Eemland waar weidevogels en moderne landbouw hand in hand gaan. Aan jullie nu de kans dat op te pakken.

Warmelt Swart, voorzitter Ark & Eemlandschap

1. INLEIDING

Eemland is het meest weidevogelrijke gebied in de provincie Utrecht en ook landelijk één van de van de beste weidevogelgebieden. Tegelijkertijd speelt de melkveehouderij een belangrijke rol in Eemland. Met de recent afgeronde landinrichting is een aantal bedrijven verplaatst en is hun land rondom de bedrijfsgebouwen gelegen. De melkveehouderij is redelijk intensief, met ca. 15.000 kg melk per ha bij een bedrijfsoppervlakte van ca. 40 ha. Naast de melkveebedrijven zijn er vooral graasdierbedrijven met vleesvee, jongveeopfok, paarden en schapen.

Het unieke van Eemland is dat een intensieve melkveehouderij samengaat met een hoge weidevogeldichtheid. Deze bijzondere positie maakt dat landelijk en provinciaal opgestelde regels en richtlijnen voor weidevogelbeheer niet altijd opgaan voor Eemland. Daarom heeft Eemland met haar specifieke situatie, een eigen visie op het weidevogelbeheer nodig.

In het Natuurbeheerplan 2011 is door de provincie Utrecht in Eemland circa 6000 ha begrensd als potentieel weidevogelgebied. Een deel daarvan is reservaat (480 ha). In deze visie wil de ANV A & E laten zien hoe zij in Eemland het weidevogelbeheer optimaal en doelgericht wil vormgeven. De ambitie ligt hoog. De ANV wil de weidevogelstand in Eemland behouden en voldoende jonge weidevogels grootbrengen. Tegelijkertijd zijn de weidevogelmaatregelen inpasbaar in de bedrijfsvoering en houden de agrarische bedrijven hun inkomen op peil. De opgave voor Eemland is dan ook een evenwicht te zoeken tussen moderne melkveehouderij en goede broed- en opgroeimogelijkheden voor de weidevogels.

2. ONTWIKKELINGEN IN BELEID

Vanaf 2011 is het natuurbeleid drastisch veranderd. Rijk en de provincies hebben afspraken gemaakt over het natuurbeheer binnen én buiten de Ecologische Hoofdstructuur (EHS):

- binnen EHS en Natura 2000 zijn de provincies verantwoordelijk voor het beheer en de ontwikkeling van de natuur;
- buiten de EHS en buiten Natura 2000-gebieden is het rijk verantwoordelijk voor het voldoen aan de internationale biodiversiteitsdoelen;
- het agrarisch natuurbeheer buiten de EHS wordt vanaf 2014 de verantwoordelijkheid van het rijk en zal worden uitgewerkt als onderdeel van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB).

Het agrarisch natuurbeheer buiten de EHS valt onder pijler 2 van het GLB (Gemeenschappelijk Landbouwbeleid). In de herziening van het GLB (vanaf 2014) is in pijler 1 sprake van een basispremie, met een toeslag voor vergroeningsmaatregelen. In pijler 2 van GLB is bovendien sprake van agromilieuverbintenissen. Daaronder valt het agrarisch natuurbeheer. Vrijwel zeker staat vast dat deze agromilieuverbintenissen worden afgesloten via regionale collectieven. ANV A & E ziet voor zichzelf de rol van regionaal collectief.

In Eemland zijn alleen reservaten ondergebracht in de EHS. Het weidevogelbeheer op agrarische

gronden ligt buiten de EHS en valt volledig onder de verantwoordelijkheid van het rijk en dus GLB.

Gebiedscollectieven krijgen een centrale rol in pijler 2 van het GLB als eindbegunstigde. Rijk en collectief sluiten een contract op hoofdlijnen. De fine-tuning, het maatwerk en de daadwerkelijke invulling van het beheer vindt plaats tussen het collectief en de deelnemers. In de afspraken met het Rijk staan de doelen. Het collectief werkt maatregelen uit voor de beheerders. In het GLB wordt gesproken over een overeenkomst met het collectief over een periode van 6 jaar.

De provincie Utrecht heeft in 2012 een Weidevogelvisie opgesteld. Daarin kiest zij voor het zogenaamde kerngebiedenbeleid. In een weidevogelkerngebied zijn reservaten, met optimaal weidevogelbeheer geflankeerd door agrarisch gebied, met een belangrijk accent op agrarisch natuurbeheer. In de toekomst zullen de beperkte middelen optimaal moeten worden ingezet voor een duurzame instandhouding van de weidevogelpopulatie.

Hoewel de provincie niet meer verantwoordelijk is voor het weidevogelbeheer op agrarische gronden in Eemland, verwachten wij wel een regiefunctie van de provincie en een gedelegeerde verantwoordelijkheid van rijk naar provincie. De meest recente ontwikkelingen in het bestuurlijk overleg ministerie en provincies (nov 2012) spreken ook weer van een regierol voor agrarisch natuurbeheer door de provincies.

3. KARAKTERISTIEK EEMLAND

Het landschap van Eemland heeft de karakteristieke eigenschappen van een goed weidevogelgebied: openheid, rust en ruimte. In het veen- en klei-op-veenlandschap komt buiten de dorpen bijna geen bebouwing voor. In het noordelijke deel van Arkemheen is vrijwel geen boom of huis te bekennen. Dat maakt het gebied bij uitstek geliefd bij weidevogels.

Het Eemland is 8000 ha groot. Landbouwbedrijven beheren daarvan ca. 7300 ha (incl. bedrijfsgebouwen). Natuurmonumenten beheert er ongeveer 480 ha grasland. Het beheer van Natuurmonumenten is erop gericht om weidevogelgrasland te realiseren dat voor weidevogels aantrekkelijk is, voedsel en nestgelegenheid biedt, maar ook open en veilig is.

Figuur 1. Ligging natuurgebieden in Eemland (links, groen) en de begrenzing van het collectief beheerplan voor weidevogels (rechts, groene lijn). Bron: Natuurbeheerplan provincie Utrecht 2011.

4. SITUATIE LANDBOUWBEDRIJVEN

De landbouw in de Eempolders is zeer modern. In 2006 is er de landinrichting afgesloten. Daarin zijn 32 melkveebedrijven verplaatst van de dorpskernen naar de open polders. Vrijwel alle melkveebedrijven hebben daardoor nu een grote aaneengesloten huiskavel. Veldkavels verder van huis zijn er nauwelijks. Op de huiskavel weiden de koeien en vindt de voederwinning plaats. De meeste bedrijven zijn intensief met 15.000 tot 20.000 kg melk per ha, waarvoor het veevoer op de huiskavel wordt geteeld. Dat door een goede waterhuishouding en bemesting van het grasland. Er is in het gebied een beperkt areaal snijmaïs. De landbouw in Eemland is voornamelijk grondgebonden veehouderij. Melkveehouderij is de grootste agrarische tak, graasdierbedrijven is een duidelijke tweede sector. Andere sectoren komen nauwelijks voor.

Tussen 2000 en 2011 is het aantal melkveebedrijven flink gedaald en het aantal melkkoeien per bedrijf toegenomen. Dat betekent een schaalvergroting van de landbouw in het gebied. De verwachting is dat blijvende bedrijven grond, productierechten, stallen en soms hele locaties overnemen van stoppende bedrijven. De totale landbouwproductie daalt daardoor nauwelijks. Door schaalvergroting zijn er minder, maar grotere bedrijven. Bedrijven die niet aan schaalvergroting doen, zullen of stoppen of de multifunctionele weg inslaan. Er zal bij deze bedrijven geen intensivering van het grondgebruik zijn.

5. WEIDEVOGELBEHEER

De openheid van de Eempolders maakt het gebied bij uitstek geschikt voor de weidevogels. De hoogste dichtheden bevinden zich in en nabij de reservaten maar ook op landbouwgrond. Eemland heeft zeer open polders met aan de randen enige verstoring in de vorm van bebouwing, opgaande beplanting of (snel)wegen. Deze randen worden ook nog door de minder kritische weidevogels (zoals Kievit en scholekster) en de tureluur goed benut en vormen hierdoor een goede buffer voor het open centrum

van de diverse polders. In de centrale open delen van deze deelgebieden zien de kritische weidevogels zoals grutto, slobbeend, graspieper en veldleeuwerik hun kansen, in de polders waar in de reservaatgebieden liggen met hun verhoogde waterstanden, komen ook de zeer kritische weidevogels zoals watersnip, kemphaan en zomertaling weer tot broeden.

De predatie ligt overal op een acceptabel laag niveau vanwege de open polder en weinig begroeiing.

Binnen de 6000 ha begrensd weidevogelgebied in het Natuurbeheerplan, is in het jaar 2013 op 2708 ha een beheerovereenkomst voor (agraris) weidevogelbeheer afgesloten. De verdeling van de beheerpakketten is als volgt:

Tabel 1. Verdeling beheerpakketten agrarisch natuurbeheer 2013.

pakketten	ha
legselbeheer	2022
uitgesteld maaibeheer	460
kruidenrijk weidevogelgrasland	50
plas dras	4
Maatwerk hoge weidevogeldichtheden	186
totaal	2722

Daarnaast is nog voor 10 km een contract afgesloten voor het opzetten van slootpeil, met daaraan gekoppeld 10 ha plas-dras. Deze contracten zijn aangegaan in combinatie met de grondgebruikersbank (GGB).

In 2006 zijn de weidevogels in Eemland geteld op 2574 ha in het kader van Programma Beheer. In 2009 is een gebiedsdekkende weidevogeltelling gedaan. Uit deze tellingen en uit gegevens van Natuurmonumenten blijkt dat sinds 2001, na ingrijpende inrichtingsmaatregelen zoals peilverhogingen in de twee reservaten, het aantal territoria sterk is toegenomen. In agrarisch gebied rond de reservaten is sprake van een stabilisatie of een lichte toename tussen 2002 en 2009/2010.

Tabel 2. Aantallen en dichtheden van de weidevogel- en gruttoterritoria in Eemland. (Bron: Bureau Waardenburg, 2012).

	2002	2009/2010	Opp. reservaat (ha)	Opp. beheer agrarisch (ha)	Opp. Totaal (ha)	Dichtheid 2002 paar per 100 ha	Dichtheid 2009/2010 paar per 100 ha
Alle weidevogels	952	1349	483	1444	1927	49	70
Grutto	371	472	483	1545	2028	18	23

De toename van de aantallen weidevogels wordt met name verklaard door een hoog uitkomstpercentage van de nesten. Uit deze cijfers blijkt het resultaat van de bewustwording en het enthousiasme bij de boeren voor weidevogelbeheer. Diverse pilots geven daar ook blijk van, zoals Nederland Weidevogelrijk, Mozaïek op Maat, Maatwerk Maatpolder, de weidevogelboerderijen van Vogelbescherming en het Praktijknetwerk kruidenrijk weidevogelgrasland.

6. ROL ANV ARK & EEMLANDSCHAP

De agrarische natuur- en landschapsvereniging Ark & Eemlandschap (A & E) is in 1999 opgericht om een bijdrage te leveren aan een duurzame en waarde(n)volle invulling van de gebieden Arkemheen en

Eemland. De ANV zet zich in voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en probeert boeren en burgers dichterbij elkaar te brengen. De ANV bestaat uit zowel agrarische als burgerleden. Het bestuur heeft de dagelijkse leiding over de vereniging en wordt hierin bijgestaan door twee coördinatoren en enkele adviseurs. A & E richt zich nu alleen op het Eemland.

A & E onderhoudt intensieve contacten met beleidsmakers en beslissers in het landelijk gebied. Dat doen we zelfstandig of samen met andere agrarische natuurverenigingen in de omgeving. A & E is aangesloten bij de koepelorganisatie Veelzijdig Boerenland. Daarnaast is A & E ook deelnemer in het samenwerkingsverband agrarisch natuurbeheer in Utrecht, waarin ook LTO en Landschap Erfgoed Utrecht deelnemen. Op lokaal niveau zijn goede contacten met de LTO-afdeling. A & E werkt nauw samen met Natuurmonumenten, met de lokale weidevogelwerkgroepen en de wildbeheereenheden (WBE's). Ook zijn er goede contacten met de SVGV (Stichting Vernieuwing Gelderse Vallei), het waterschap (Vallei en Veluwe), gemeenten en de provincie Utrecht.

Vanaf 2010 stelt het Gebiedscoördinatieteam (GCT) voor Eemland een collectief beheerplan op. In dit GCT nemen deel: ANV A & E, de collectieven Vrije Vogels, Bloklandse Polderboeren en De Geerenstreek en Natuurmonumenten. Het dagelijks werk van het gebiedscoördinatieteam (GCT) wordt uitgevoerd door een gebiedscoördinator en een medewerker. Het GCT wordt bijgestaan en geadviseerd door een aantal polderregisseurs. Zij onderhouden in het beheerseizoen de contacten met deelnemers en overleggen en adviseren de deelnemers.

ANV A & E wil dat de overheid meer verantwoordelijkheid voor het gevoerde agrarisch natuurbeheer in de streek neerlegt, en dat voor de uitvoering van het beheer meer flexibiliteit en maatwerk mogelijk is. Nu de gebiedscollectieven in het GLB een centrale rol krijgen, wil de ANV A & E die rol vervullen en het beheer uitvoeren dat past bij de situatie in Eemland.

De ANV A & E waakt voor de inpasbaarheid van weidevogelbeheer in de agrarische bedrijfsvoering. Een blijvend economisch toekomstperspectief voor de melkveehouderij is cruciaal mede gezien de belangrijke rol voor het behoud van de diversiteit en kwaliteit van het landschap. Daarom kijkt ANV A & E (ook) vanuit landbouwkundig oogpunt naar het weidevogelbeheer. Voor de ANV is de rol van de beheerder sterk bepalend. Enthousiaste bedrijven die een grote inzet tonen voor weidevogelbeheer bepalen het succes.

7. UITGANGSPUNTEN COLLECTIEF BEHEERPLAN

Uitgangspunten voor het nieuwe weidevogelbeheer in Eemland zijn wat betreft ANV A & E:

- De ANV A & E heeft de ambitie de weidevogelstand in Eemland minimaal te handhaven. Afhankelijk van de geboden mogelijkheden ziet zij kansen de weidevogelpopulatie te versterken.
- Het volledige 6000 ha die is begrensd in het Natuurbeheerplan voldoet aan de criteria voor kerngebieden: openheid, rust en dichtheden. Deze 6000 ha is zoekgebied om daarbinnen het weidevogelbeheer te realiseren.
- Het boerenbedrijf is het uitgangspunt. De boer die zich met enthousiasme toelegt op weidevogelbeheer en daarmee resultaten boekt.
- Weidevogelbeheer met mozaïekbeheer als uitgangspunt is uitvoerbaar en inpasbaar in de landbouw bedrijfsvoering.
- Mozaïeken worden op bedrijfsniveau gerealiseerd. Meerdere bedrijfsmozaïeken vormen samen het gebiedsbeheerplan. De aanpak is bottom-up. Hiermee realiseren we maatwerk per bedrijf,

afhankelijk van de bedrijfssituatie.

- Op melkveebedrijven is tussen de 10 en 30 % van de bedrijfsoppervlakte mogelijk met uitgesteld maaibeheer.
- Op niet melkveebedrijven wordt ecologisch getoetst of het gevraagde beheer bijdraagt aan het plan. Het mozaïekbeheer op gebiedsniveau staat centraal.
- Er is een goede samenwerking met Natuurmonumenten en samenhang met de reservaten. Daarvoor is een minimale oppervlakte agrarisch natuurbeheer noodzakelijk. Geredeneerd vanuit de ambitie en uitvoerbaarheid door de agrarische bedrijven in Eemland is tussen de 2000 ha en 3500 ha agrarisch weidevogelbeheer mogelijk (vergelijk: in 2013 is er 2750 ha met een pakket in SNL afgesloten). Deze 2000 - 3500 ha ligt zodanig aan elkaar en met de reservaten verbonden, dat ze de werking van kerngebieden voor weidevogels benadert. Aaneengesloten grote gebieden (> 100 ha) voor extensief weidevogelbeheer is in Eemland op dit moment niet mogelijk.

8. INVULLING MOZAIEK OP BEDRIJFSNIVEAU

ANV A & E hanteert de volgende randvoorwaarden op bedrijfsniveau voor de invulling van een mozaïek voor weidevogels.

- Het bedrijf voert actief weidevogelbeheer uit. De boer kent en weet wat het beheer betekent en past dit actief toe bij weiden en maaien van grasland en bewerken van bouwland in het voorjaar.
- Per deelnemend bedrijf wordt een mozaïek geformuleerd bestaande uit een mix van maatregelen, gericht op nestbescherming, uitkomstgelegenheid van eieren, bescherming van de kuikens, voedsel voor jongen.
- Een mozaïek op bedrijfsniveau bij een gangbaar melkveehouderijbedrijf in Eemland (ca. 40 ha met ca. 15.000 kg melk per ha), bestaat in de visie van ANV A & E uit ten minste drie van de vier componenten: legselbeheer, plas-dras, kruidenrijk grasland en uitgesteld maaibeheer. Bij lagere dichtheden worden ten minste twee van de vier maatregelpakketten verplicht.
- Plas-dras, kruidenrijk grasland en maaibeheer moeten samen minimaal 10% van de bedrijfsoppervlakte zijn en 30%. Als er onderbouwde redenen zijn om van het maximum af te wijken, kan er maatwerk worden geleverd.
- Plas-dras, kruidenrijk grasland en kuikenland liggen bij voorkeur aaneengesloten en zijn onderling verbonden, eventueel met stroken.
- Niet-melkveebedrijven hebben één of meerdere beheerpakketten. Voor kleine bedrijven zal dat vaak maar één pakket zijn. Mozaïeken met slechts één pakket worden alleen toegestaan als dat de weidevogels ten goede komt.
- Kruidenrijk grasland en plas-dras worden zoveel mogelijk gecombineerd. Plas-dras kan worden gerealiseerd door sloten en/of greppels vol te zetten met water van 1 maart tot 1 juni en aan weerszijden daarvan de randen tenminste 5 meter breed drassig te houden. De rest van het perceel kent uitgesteld maaibeheer.
- Maaitrappen zijn als maatregel toegestaan. Dit betekent dat voor de voederwinning in het voorjaar op een perceel niet één keer wordt gemaaid, maar drie keer, met minimaal een week

tussen de maaibeurten in.

- De ligging van het bedrijf en potentie van het gebied (openheid, rust, waterpeil, mogelijkheden) wegen zwaar mee in de beoordeling op geschiktheid.
- De individuele mozaïeken worden op gebiedsniveau aan elkaar gekoppeld tot één samenhangend geheel en beoordeeld. Ook de verbinding met het reservaat is hierbij van belang. Beoordelingscriteria:
 - Geen contracten waar minder kansen zijn voor weidevogels. Hierbij ook rekening houden met de verstoring en openheid, zoals door de dorpskernen, snelwegen en doorgaande wegen, het zendstation, de erven en houtwallen.
 - Afstand broedplekken en kuikenland is optimaal, zonder barrières.
 - Blokken kuikenland zijn zodanig gelegen dat er een samenhang is, ze robuust genoeg zijn en goed bereikbaar voor de kuikens. Dit ter beoordeling van het collectief.
 - Onderlinge afstand kuikenland.
 - Variatie in datum rustperiode en maaidatum.
 - Een perceel is minimaal 0,5 ha. Splitsing van percelen in meerdere pakketten kan alleen als het ecologisch gewenst is.
 - Bemesting afstemmen op gebruik land: gepaste bemesting bij legselbeheer, ruige mest op kruidenrijk grasland, geen voorjaarsbemesting op uitgesteld maaibeheer.
- Alle vier componenten: legselbeheer, plas-dras, kruidenrijk grasland en uitgesteld maaibeheer zijn aanwezig in een mozaïek op gebiedsniveau.
- De boeren kunnen ook zelf met een onderbouwd voorstel komen, die tot goede resultaten leiden en aan bepaalde eisen voldoen.

Wat dit betekent voor een melkveebedrijf van 40 ha, is uitgewerkt in de onderstaande tabel. Er is een minimale (10 % zwaar beheer) en een plusvariant (30% zwaar beheer).

Tabel 3. Voorbeelden van mozaïeken per bedrijf, bestaande uit verschillende pakketten.

	percentages van de totale oppervlakte		Op bedrijf 40 ha	
	Minimaal %	plusvariant%	Minimaal (ha)	Plusvariant (ha)
legselbeheer	90	70	36	28
uitgesteld maaibeheer	7,5	23,5	3	9,4
kruidenrijk grasland	2	4	0,8	1,6
plas dras	0,5	2,5	0,2	1
Totaal	100	100	40	40

Het beheer op niet-melkveebedrijven wordt per bedrijf beoordeeld op basis van de ecologische bijdrage. Over het algemeen zullen dit percelen zijn met uitgesteld maaibeheer, kruidenrijk grasland en plas dras. De totale oppervlakte van dit beheer zal tussen 200 en 400 ha bedragen. We schatten in dat de helft van de melkveebedrijven minimaal 10% van de bedrijfsoppervlakte in beheer legt en de helft tussen de 10 en 30 %. Wat dat op gebiedsniveau betekent is uitgewerkt in tabel 4. Dit is uitgewerkt voor een totaal aan weidevogelbeheer van minimaal 2000 ha tot maximaal 3500 ha.

Tabel 4. Indicatieve verdeling van maatregelen op gebiedsniveau, bij verschillende oppervlakten totaal agrarisch weidevogelbeheer.

Maatregel/pakket	Aandeel in gebiedsoppervlakte (ha)			
legselbeheer	1213	1440	1773	2140
uitgesteld maaibeheer	681	921	1058	1171
kruidenrijk grasland	66	86	102	114
plas dras greppels/oevers	40	53	67	75
totaal ha	2000	2500	3000	3500

Een ruimtelijke uitwerking is gewenst. A & E gaat bezien of met behulp van het BOM model er mogelijkheden zijn om de samenhang op gebiedsniveau te onderzoeken.

9. UITVOERING

Om dit systeem van weidevogelbeheer te realiseren zal een professionele organisatie moeten worden opgezet. De verantwoording naar de overheid zal moeten plaats vinden over de besteding van het geld en de behaalde resultaten. ANV A & E wil die rol van gebiedscollectief vervullen.

Het bestuur van A & E legt de verantwoordelijkheid bij de deelnemende boeren. Daartoe wordt een systeem ontwikkeld dat voor alle boeren tot een zelfde werkwijze moet leiden. Samen bepalen we het beheer en zijn we verantwoordelijk. Het beheer voor weidevogels staat bovenaan. Bij het aangaan van een overeenkomst tussen ANV en boer, wordt besproken of weidevogelbeheer door het bedrijf gewenst is. Samen met de boer worden inpasbaarheid en uitvoering besproken en vastgelegd. De beheer datums worden tijdens het seizoen, op basis van ecologische motieven, bepaald.

De overeenkomsten worden steeds voor 1 jaar afgesloten, met de intentie dat zij meerdere jaren doorlopen. Ervaringen van het afgelopen jaar bepalen of een contract doorgaat. Alle betrokkenen stellen jaarlijks vast of, en zo ja, hoe verder wordt gegaan.

De organisatie zal op de volgende wijze opgezet worden:

1. ANV A & E wil het totale weidevogelgebied in drieën delen: ten westen van de Eem, ten oosten van de Eem en ten zuiden van de Bisschopsweg.
2. Het afsluiten van contracten met boeren in de drie deelgebieden wordt uitgevoerd door twee door het collectief benoemde personen. Zij toetsen de ecologische kwaliteit en samen bewaken ze de samenhang in het gebied.
3. Het team dat de overeenkomsten met de boeren afsluit, maakt ook afspraken over de uitvoering, handhaving en controle. De gebiedscoördinator van het collectief is eindverantwoordelijke.
4. Op het bedrijf wordt een registratie bijgehouden van het uitgevoerde beheer. Tellingen van nesten zullen altijd samen met een weidevogelvrijwilliger plaatsvinden. Elk gevonden nest wordt door beiden geregistreerd. A & E wil deze registratie verder automatiseren met GPS instrumenten.
5. Een schouwcommissie zal de daadwerkelijke en juiste uitvoering van het beheerplan (steekproefsgewijs) controleren. De basis hiervoor is de overeenkomst tussen de boer en het collectief. De commissie bestaat uit een aantal (onafhankelijk) deskundigen.
6. De ANV A & E zal instrumenten ontwikkelen die een bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteit van het beheer. De Grondgebruiksbank (GGB) is een bestaand instrument die daar een bijdrage aan levert.

7. Er is voldoende ruimte voor tijdelijke maatregelen (last-minutebeheer) en ook blijft het beheer flexibel. Het beheer kan jaarlijks worden aangepast als de weidevogels dat nodig hebben of voor de bedrijfsvoering een andere ligging van het beheer wenselijk is.

10. INSTRUMENTEN

Het huidige proces van uitvoering van het weidevogelplan is beschreven in het kwaliteitshandboek weidevogelbeheer. ANV A & E is op basis van haar kwaliteitshandboek gecertificeerd. Dit handboek zal worden aangepast naar de nieuw te hanteren werkwijze en aan de eisen voor een gebiedscollectief in het GLB. Mogelijk zal de certificering een zwaardere rol krijgen bij de uitvoering en het afleggen van verantwoording aan de opdrachtgever. Daarnaast zijn andere instrumenten beschikbaar of moeten worden ontwikkeld. Hieronder staan de instrumenten die ingezet worden of kunnen gaan worden.

1. In elk deelgebied van Eemland vormt een aantal grote bedrijven de kern. De invulling van het weidevogelbeheer gebeurt aan de hand van een mozaïek per bedrijf, met minimale en maximale oppervlakte en een mix van maatregelen. Het beheer van overige bedrijven wordt daarop aangepast. Op gebiedsniveau kunnen boeren beheer met elkaar ruilen of percelen met elkaar wisselen, als dat bedrijfsmatig beter uitkomt, mits het mozaïek daarmee niet aan kwaliteit inboet. Het streven is het juiste beheer op de goede plaats.
2. De grondgebruiksbank en de daarbij gebruikte werkwijze zal ingezet worden om het plan in kwaliteit te verbeteren.
3. Het collectief zal steeds op zoek gaan naar instrumenten die het beheer verbeteren.
4. Het collectief wil een administratief systeem met GIS opzetten, zodat alle betrokkenen zo gering mogelijke administratieve lasten hebben. Samenwerking zal daarbij zeer belangrijk zijn
5. ANV A & E werkt nauw samen met de vogelwerkgroepen en Natuurmonumenten die beheerder is van de reservaten in Eemland.
6. ANV A & E wil de kwaliteit van weidevogelbeheer door de boeren vergroten. Netwerken met uitwisselen van ervaringen en cursussen zullen dit ondersteunen.
7. ANV A & E als collectief zal zich verder professionaliseren in zaken als: het werkproces, verantwoordelijkheden en taken van bestuur en medewerkers, goede ondersteunende systemen zoals GIS, boekhoudsysteem en een ledenadministratiesysteem. De ANV zal zich beraden of een vereniging in de toekomstige situatie nog wel de juiste rechtsvorm is. De relatie met externe contacten moet goed geregeld zijn en ook de communicatie naar de buitenwereld en de pers moet een professioneel karakter hebben.
8. ANV A & E heeft een website (www.arkeneemlandschap.nl) die een belangrijke rol krijgt bij de informatievoorziening over het beheer in Eemland.
9. ANV A & E zal een goed communicatietraject opzetten. Het gaat om communicatie naar de overheid, naar de boeren, deelnemers, externe partijen als gemeenten, waterschappen en terreinbeheerders. Ook zal de publieke opinie een PR-traject krijgen. Positieve publiciteit zal zorgen voor draagvlak en bekendheid bij het publiek.

11. BELONINGSSYSTEMATIEK

Tot nu toe werd de SNL-beloning gebaseerd op maatregelpakketten. In de nieuwe situatie wil ANV A & E de beloning koppelen aan de inzet van de boer voor het weidevogelbeheer en de daarmee gepaard gaande kosten voor beheer, de zwaarte van het mozaïek, en de prestatie geleverd voor weidevogelbeheer.

ANV A & E gaat uit van drie componenten in de beloning: basisbeloning, beloning voor de zwaarte van het mozaïek en een resultaatbeloning. Er is geen beloning per hectare voor legselbeheer.

De *basisbeloning* wordt uitgekeerd over de hele bedrijfsoppervlakte, mits er naast legselbeheer ten minste een ander beheerpakket wordt afgesloten. Daarbij in acht nemend de minimale vereiste van minimaal 10 % aan (zware) beheermaatregelen.

De *mozaïekvergoeding* wordt verleend afhankelijk van de hoeveelheid maatregelen en de zwaarte van de afgesloten maatregelpakketten. Deze vergoeding is gebaseerd op de maatregelpakketten en de afgesloten oppervlakte.

Afhankelijk van het werkelijke resultaat wordt er een *resultaatbeloning* uitgekeerd. Deze heeft alleen betrekking op de nesten op de percelen met legselbeheer. Op de percelen met zwaar beheer willen we de rust handhaven. Bedrijven met alleen legselbeheer krijgen geen prestatiebeloning.

In het voorstel van ANV A & E liggen de vergoedingen voor de afzonderlijke pakketten op 80 % van het SNL niveau. De overige 20 % komt uit de bonus voor het mozaïek en/of prestatiebeloning.

Een beloning voor maatregelen op bouwland wordt alleen uitgekeerd onder de voorwaarde dat de nesten actief worden beheerd (op schaaltes worden gelegd) en worden ontzien tijdens de landwerkzaamheden. Bovendien moet maïsland gelegen zijn naast een perceel kuikenland of er moeten akkerranden liggen langs het maisperceel.

12. SAMENVATTING

De combinatie intensieve landbouw en een hoge weidevogeldichtheid in Eemland is uniek in Nederland. Alle onderzoeken en visies ten spijt, kan Eemland zich daar niet in herkennen. Reden waarom de ANV A & E met een eigen visie komt, specifiek gericht op de unieke situatie in Eemland. Voor A & E is het van belang dat er een systeem komt dat zowel economisch als ecologisch inpasbaar is in de bedrijfsvoering. Daarmee zijn zowel de weidevogels als de landbouwsector gebaat.

In deze visie ligt de basis en de verantwoordelijkheid voor goed weidevogelbeheer bij de boer en zijn bedrijf. Een boer die enthousiast en gemotiveerd is en het weidevogelbeheer in zijn bedrijf wil en kan inpassen, boekt succes. Gezamenlijk bepalen de boeren, onder regie van ANV A & E een beheer dat goed is voor weidevogels. De ANV A & E wil de rol, van gebiedscollectief voor haar rekening nemen en het beheer coördineren, contracten afsluiten en het beheer controleren en uitbetalen. Het gebiedscollectief heeft de vrijheid om binnen de kaders die de overheid stelt, zelf contracten en daarbij behorende vergoedingen te bepalen. De beloningssysteem die A & E voorstelt, is dat wie goed beheer

uitvoert, beloond wordt. Hoe zwaarder het mozaïek, hoe hoger de vergoeding. Door een mozaïek- en resultaatbeloning is er een prikkel en de uitdaging om het beheer te optimaliseren.

In de visie van A & E is heel Eemland weidevogelkerngebied en zal dit zoekgebied zijn om voldoende beheerovereenkomsten af te sluiten.